

IZVEŠTAJ SVETSKE BANKE KAO POKAZATELJ NACIONALNE KONKURENTNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE

THE WORLD BANK REPORT AS AN INDICATOR OF NATIONAL COMPETITIVENESS BOSNA AND HERZEGOVINA

Ružica Stojanović
Slobomir P Univerzitet¹⁹

Sažetak

Konkurentnost danas važi za jednu od najaktuelnijih tema. Oduvek je bilo važno ostvariti konkurentsku prednost i biti bolji od drugih. Ali krizna vremena su još više doprinela značaju same konkurentnosti. Ostvarivanje konkurentne prednosti je veoma važno za uspešno funkcionisanje jedne ekonomije. Zbog toga stalno tragamo za načinima koji će obezbediti efikasno funkcionisanje nacionalne ekonomije, a koji će opet doprineti njenoj pripremi za složeno globalno okruženje. Konkurentna prednost postaje ključni zahtev koji se postavlja pred svaku privredu. Mnoge svetske institucije se bave analizom i merenjem konkurentnosti. Među najznačajnijim su Svetska banka i Svetski ekonomski forum.

Ključne reči: konkurentnost, nacionalna ekonomija, Svetska banka...

JEL: F40, F63

Summary

Competitiveness is considered to be one of the most pressing issues. It has always been important to gain a competitive advantage and be better than others. But times of crisis are more contributed to the importance of the competition. Competitive advantage is very important for the successful functioning of an economy. Therefore, constantly looking for ways to ensure the effective functioning of the national economy, which will again contribute to its preparation for a complex global environment. Competitive advantage is becoming crucial requirement that is placed in front of each economy. Many international institutions dealing with the analysis and

---

¹⁹ Pavlovića put br. 76, 76000 Bijeljina, BiH, Tel: 055-231-169, email: ruzica.bircakovic@spu.ba

measurement of competitiveness. Among the most important are the World Bank and the World Economic Forum.

Keywords: competitiveness, national economy, World Bank...

Uvod

Globalizacija je proces koji je u XX veku u velikoj meri uticao na ubrzani razvoj međunarodne trgovine. Ona nije više neki fenomen ili prolazni trend nego je postala naša realnost koja određuje unutrašnju politiku i međunarodne odnose. Dolazimo do zaključka da je jednu zemlju nemoguće izolovati na svetskoj sceni.

Globalni procesi su bremeniti promenama. Da bismo bili kadri da im se prilagodimo i uzmemo ono najbolje iz njih, moramo imati konkurentnu privredu, odnosno nastojati da budemo brži bolji i povoljniji od ostalih.

Jačanje produktivnosti i konkurentnosti mora biti osnovna ideja ekonomske politike. Ako ne postoji konkurentna privreda, onda trpi i nacionalna ekonomija i stvaraju se barijere za ulazak na međunarodno tržište.

Postojanje ekonomske međuzavisnosti je veoma doprinelo značaju konkurentnosti. Zbog toga se veliki broj domaćih ekonomista ali i Svetske organizacije bave analizom i ocenom konkurentnosti privreda širom sveta.

Takođe, bitno je napraviti razliku između makro i mikro konkurentnosti. Mikro konkurentnost se odnosi na konkurentnost pojedinačnih ekonomskih subjekata, kao što su preduzeća, dok se makro konkurentnost bavi konkurentnošću privrede kao celine. Između ova dva aspekta postoji veza, jer na konkurentnost privrede utiču brojni indirektni i direktni faktori, a najznačajniji faktor je konkurentnost samog preduzeća s obzirom da su oni glavni nosioci tržišnog života.

Među najznačajnijim organizacijama koje se bave konkurentnošću privreda nalaze se Svetska banka, sa svojim Izveštajem o lakoći poslovanja (eng. *Doing Business*) i Svetski ekonomski forum, sa Izveštajem o indeksu globalne konkurentnosti.

Izveštaj Svetske banke je dokument koji kreira upravo Svetska banka, a koji analizira da li postoje podsticaji za pokretanje preduzetničkih aktivnosti, odnosno da li postoje barijere u obavljanju privrednih aktivnosti. Na osnovu ovog izveštaja možemo dobiti odgovor koliko je jedna privreda atraktivna za investitore. Takođe tu je i Izveštaj Svetskog ekonomskog foruma koji se bavi analizom produktivnog potencijala zemalja širom sveta.

U nastavku rada nastojaćemo da što podrobnije analiziramo Izveštaj Svetske banke kao pokazatelj nacionalne konkurentnosti.

Pojam konkurentnosti

Po Ostojiću (2005, str. 76) princip konkurentnosti je jedan od bazičnih principa na mnogim poljima: ekonomija, biznis, politika, sport, ekologija, biohemija i sl. Ekonomija se bazira na izboru između konkurentne upotrebe retkih resursa. U biznisu

konkurencija, kao osnovni princip kapitalizma, rezultira u inovacijama, većoj efikasnosti, nižim cenama, većem delu tržišta za firmu i sl. U politici, u demokratskim društvima, kandidati na izborima međusobno konkurišu za glasove birača. Sport se bazira na takmičenjima. U samoj ljudskoj prirodi je nagon za konkurencijom, tj. poriv za boljim činjenjem. Ljudi konkurišu da bi osvojili nešto, kao i da to isto zadrže.

U globalnoj ekonomiji konkurentnost je postala preokupacija svih privreda. Globalizacija je proces koji je u XX veku u velikoj meri uticao na ubrzan razvoj međunarodne trgovine. To je jedna od najčešće korišćenih reči kada se govori o privrednom razvoju, trgovini i međunarodnoj ekonomskoj, ali i političkoj saradnji.

Džombić (2010, str. 41) navodi da je globalizacija završno-složen proces koji predstavlja umrežanu vezu između sve većeg broja učesnika opredeljenih da utiču na globalnu infrastrukturu, a uz to imaju konkretne zahteve vezane za resurse tržišta i domet njihovog delovanja, te se sve više angažuje u oblasti koje tradicionalno pripadaju diplomatiji.

Garelli (2009) definiše konkurentnost zemlje kao područje ekonomske teorije, koja analizira činjenice i politike koje oblikuju sposobnost zemlje da stvori i održi sredinu koja stvara veću vrednost za preduzeća i prosperitet za njene stanovnike.

Rosić i Veselinović (2008) smatraju da konkurentnost nije izolovan fenomen već interdisciplinarna pojava koja proizilazi iz internog i eksternog okruženja i povezuje poslovnu strategiju, makroekonomsku politiku, pravnu i regulatornu reformu, obrazovanje, motivisanost menadžmenta i radnika i mnoštvo ostalih ekonomskih, poslovnih i društvenih faktora na stvaranju jedinstvenog strategijskog plana i politike konkurentnosti u cilju stvaranja veće dodate vrednosti.

Nacionalna konkurentnost

Konkurentnost je pojam bez sadržaja kada se primeni na nacionalne privrede. A opsesnutost konkurentnošću je i pogrešna i opasna (Paul Krugman).

Konkurentnost države je sposobnost nacionalne privrede da proizvodi novostvorenu vrednost i poveća nacionalno bogatstvo.²⁰

Bijelić (2011, str. 88) navodi da je ostvarivanje privrednog rasta jedne nacionalne privrede pozitivan pokazatelj njenog privrednog uspeha, ali u kratkom roku. Sposobnost da se ovaj rast održi zavisi od sposobnosti zemlje da racionalno zaposli svoje resurse u poređenju sa drugim državama i nastavi sa izvozom na svetsko tržište kako bi se privredni rast nastavio i u budućnosti, na dug rok. Ova sposobnost se meri konceptom međunarodne makro konkurentnosti. Istu sposobnost treba da poseduju i preduzeća koja globalno posluju, a nju nazivamo međunarodna mikro konkurentnost.

---

²⁰Definicija Instituta za razvoj rukovođenja (International Management Development Institute – IMDI).

Najveći doprinos u definisanju i istraživanju konkurentnosti u 20. veku dao je Majkl Porter. Prema Porterovoj teoriji konkurentnosti, nacionalno blagostanje nije nasleđeno, već stvoreno strateškim izborima (tzv. Porterov dijamant).

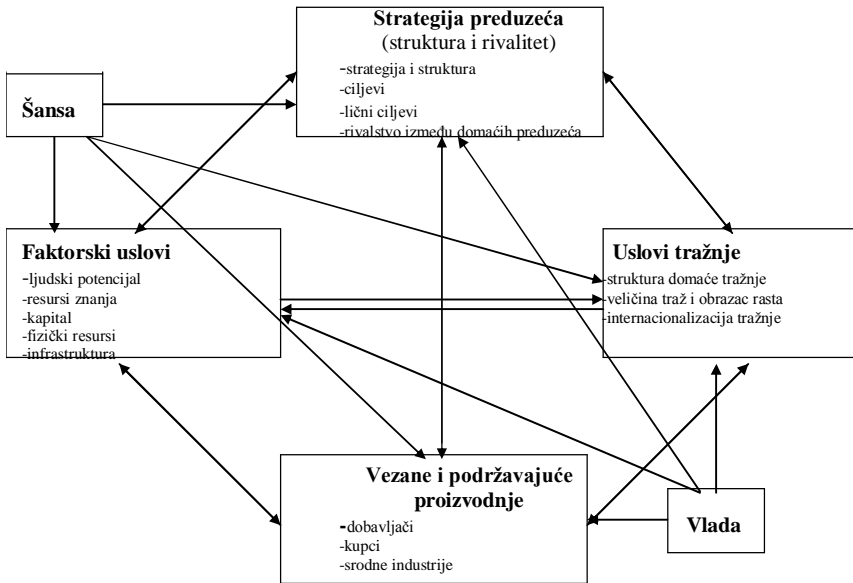
Dok je u prošlosti razvoj konkurentnosti počivao na komparativnim prednostima, poput jeftine radne snage i prirodnih resursa, danas osnovu za ekonomski razvoj čine napredni faktorski uslovi zasnovani na znanju, infrastrukturi, visokoj tehnologiji i inovacijama.

Majkl Porter smatra da nije bitno samo proizvesti proizvode, bitan je i način na koji proizvodite.

U novoj teoriji nacionalne konkurentske prednosti, Porter je utvrdio četiri determinante konkurentske prednosti jedne zemlje, a sve su međusobno povezane (tj. vrše uticaj jedna na drugu). Porter ih je nazvao Dijamantom nacionalnih prednosti (eng. *The Diamond of national advantage*).

Komponente dijamanta nacionalne konkurentnosti su: faktori proizvodnje, uslovi tražnje, srodne i prateće delatnosti, strategija preduzeća, struktura i rivali.

SLIKA 1.: DIJAMANT NACIONALNIH PREDNOSTI

Izvor: Porter M. (1990).

Porter definiše nacionalnu konkurentnost kao sposobnost nacionalne privrede da ostvaruje visoku tekuću produktivnost. Produktivnost, prema njegovoj definiciji, predstavlja opštu efikasnost upotrebe svih nacionalnih resursa. Po njegovom mišljenju najznačajnije su inovacije i preduzetništvo. Kao najbolji pokazatelji nacionalne

konkurentnosti mogu poslužiti analize koje sprovodi Svetska banka i Svetski ekonomski forum.

Pokazatelji poslovnog okruženja (Doing Business)

Đerić (2013, str. 45–62) ističe da izveštaj o lakoći poslovanja (eng. *Doing Business*) predstavlja izveštaj o poslovanju koji Svetska banka u saradnji sa Međunarodnom finansijskom korporacijom izrađuje kako bi se identifikovao progres i trend reformi koje nacionalne ekonomije provode širom sveta. Fokus jeste na praćenju regulatornih reformi koje su usmerene na unapređenje okruženja povoljnog za razvoj preduzetništva. Ovaj izveštaj meri načine na koje vladini propisi dovode do jačanja poslovnih aktivnosti ili do njihovog ograničavanja.

Svetska banka već deset godina zaredom objavljuje Izveštaj o lakoći poslovanja, čiji je cilj rangiranje zemalja prema kvalitetu poslovanja. Izveštaj je u određnoj meri specifičan jer ne uzima u obzir neke faktore koji su bez dileme važni za poslovno okruženje (inflacija ili carinske stope), već je prevashodno usmeren na proceduralne aspekte, poput plaćanja poreza, obavljanja spoljnotrgovinskih transakcija ili dobijanja građevinskih dozvola.

Srpski ekonomski forum (2010) navodi da se Svetska banka, u želji da izbegne ocenjivanja koja se mogu okarakterisati kao ideološka ili suviše politička, usredsredila na faktore oko kojih uglavnom nema političkih ili ideoloških sporova, jer se praktično svi slažu da treba smanjiti broj birokratskih procedura i prepreka obavljanju biznisa.

Federalni zavod za programiranje razvoja (2012) smatra da je osnovna pretpostavka *Doing Business*-a da ekonomska aktivnost zahteva stimulativnu zakonsku regulativu na uspostavljanju prava vlasništva, smanjenju troškova rešavanja sporova, predvidivosti ekonomskih interakcija i provođenju ugovornih obaveza. Cilj je da zakonska regulativa bude kreirana kako bi bila efikasna, dostupna svima i jednostavna u implementaciji.

Svetska banka prati regulative iz 11 oblasti poslovanja, među kojima su:

1. početak poslovanja,
2. dobijanje građevinskih dozvola,
3. priključivanje električne energije,
4. registrovanje imovine,
5. mogućnost kreditiranja,
6. zaštita investitora,
7. poreska politika,
8. trgovina sa inostranstvom,
9. provođenje ugovora,
10. rešavanje nesolventnosti (prestanak poslovanja) i
11. zapošljavanje radnika (bez rangiranja ove godine).

Početak poslovanja. Ovaj indikator obuhvata procedure koje predstavljaju broj koraka koje preduzetnici moraju obaviti da bi započeli poslovanje, vreme koje je neophodno utrošiti kao i novčani trošak, odnosno minimalno zahtevani kapital kao procenat bruto domaćeg proizvoda *per capita*. Postojanje dugoročnih procedura guši privatne investicije, gura ljude u neformalnu ekonomiju, povećava potrošačke cene i korupciju. Ekonomije širom sveta preduzimaju korake koji će omogućiti olakšavanje procesa početka poslovanja, kao što su *one-step shop*, tj. institucije koje će sve usluge neophodne za početak poslovanja pružiti na jednom mjestu.

Dobijanje građevinskih dozvola. Podrazumeva procedure, vreme i troškove da bi se dobile sve neophodne dozvole za izgradnju objekata potrebnih za poslovanje. Ovaj indikator uključuje i dobijanje neophodnih licenci i dozvola, zahtevanih notifikacija i regulisanje komunalnih usluga.

Priključenje električne energije. Ovde se analizira procedura priključenja električne energije u preduzeće, trošak i potrebno vreme. Za preduzeća je veoma važno da imaju pouzdan pristup električnoj energiji i po povoljnim uslovima, jer energija je ono što pokreće većinu mašina.

Registracija imovine. Čini veoma bitnu stavku za pokretanje biznisa. Skup i komplikovan transfer kapitala otvara vrata sivoj ekonomiji. Doing Business evidentira procedure da bi se kupila imovina i obavio transfer iste na kupčevo ime. Cilj je olakšati registraciju preduzetnicima kako bi se podstaklo investiranje.

Mogućnost kreditiranja. U okviru ovog indikatora se vrši analiza sigurnih kreditnih transakcija i raspoloživosti kreditnih informacija. Otežan pristup kreditnim sredstvima, za firme, predstavlja jednu od najvećih barijera njihovom poslovanju i rastu. Doing Business je pripremio dva seta izveštaja o tome kako kreditno tržište funkcioniše: jedan se tiče dobijenih i vraćenih kredita, a drugi zakonskih prava i obaveza dužnika i kreditora.

Zaštita investitora. Zaštita investitora se odnosi na: transparentnost transakcija, odgovornost za rad, sposobnost i mogućnost deoničara da tuže službenike i direktore za loše vođenje preduzeća i jačina zaštite investitora. Koliko je zaštićen investitor pokazujemo uz pomoć indeksa, čija se vrednost kreće u rasponu od 0 do 10, a veća vrednost ukazuje na veću transparentnost, veću odgovornost direktora, veću moć dioničara i veću zaštitu investitora.

Poreska politika. Poreska politika je značajna zbog obezbeđivanja adekvatne javne potrošnje, infrastrukture i neophodnih usluga za funkcionisanje jedne ekonomije. Doing Business indikatori su ukazali na to da u privredama postoji korelacija između visine poreskih stopa i procenta učešća sive ekonomije. Prema proceni Svetske banke, 60% ekonomija širom sveta su izvršile reforme kako bi poboljšale stanje u poreskoj politici i umanjile problem poslovanja „na crno”. Ne igra ulogu samo visina poreza, nego i administrativne procedure, tj. sve ono što je neophodno da biste platili porez (broj odlazaka u poresku upravu, broj sati potrošenih na pripremanje, popunjavanje obrazaca i plaćanje...)

Trgovina sa inostranstvom. Da bi se moglo obezbediti poslovanje na globalnom nivou, neophodna je slobodna trgovina između zemalja. Prekomerne procedure otežavaju uvoz i izvoz i time ometaju ukupni trgovinski potencijal zemlje.

Sprovođenje ugovora. Dobro funkcionisanje pravosudnog sistema je neophodno za efikasno poslovanje. Kada postoji efikasan sudski sistem, onda i firme lakše pristupaju kreditnim sredstvima i efikasnije naplaćuju svoja potraživanja. Ovaj indikator analizira: broj koraka kako bi se izvršilo poštovanje ugovora, vrijeme od momenta dokumentacije parnice na sudu pa do plaćanja i sve troškove izazvane postupkom naplate.

Rešavanje nesolventnosti (prestanak poslovanja). Ako postoji način za brzo i efikasno rešavanje stečajnog postupka, onda se time povećavaju šanse da zdravi deo firme nastavi uspešno funkcionisati. Sama ekonomska kriza je iznedrila zahtev za takvim stečajnim postupkom koji će pomoći reorganizaciji ili zatvaranju kompanija. Ukoliko je zastupljena neefikasna stečajna procedura, neproaktivna preduzeća posluju godinama, zarobljavajući kapital i radnu snagu koji bi se mogli iskoristiti u drugim efikasnijim i produktivnijim oblastima.

Zapošljavanje radnika (Indikator nije razmatran ove godine).

Kada se svi ovi indikatori uzmu u obzir, dobija se ocena o atraktivnosti poslovanja u određenoj zemlji. U 2013. godini, sledeće zemlje su bile najbolje rangirane prema izveštaju Svetske banke (prikazano u Tabeli 1).

TABELA 1. NAJBOLJE RANGIRANE EKONOMIJE PREMA IZVEŠTAJU O LAKOĆI POSLOVANJA ZA 2013.

Rang	Nacionalna ekonomija
1.	Singapur
2.	Hong Kong
3.	Novi Zeland
4.	SAD
5.	Danska
6.	Norveška
7.	Velika Britanija
8.	Republika Koreja
9.	Gruzija
10.	Australija

Izvor: World Bank (2013.)

Pokazatelji poslovnog okruženja u Bosni i Hercegovini

U izveštaju o lakoći poslovanja (Doing Business 2013), Bosna i Hercegovina je zauzela 126. mesto od 185 ekonomija.

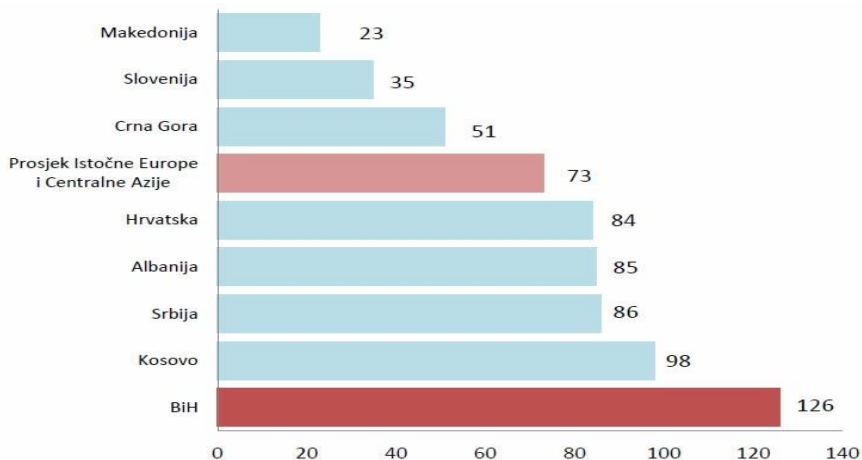
TABELA 2. RANG BIH EKONOMIJE

Rang	Doing Business 2013.	Doing Business 2012.	Promena ranga
Lakoća poslovanja zbirna ocena	126	127	+1
Početak poslovanja	162	162	0
Dobijanje građevinskih dozvola	163	159	-4
Priključenje električne energije	158	154	-4
Registracija imovine	93	100	+7
Mogućnost kreditiranja	70	67	-3
Zaštita investitora	100	98	-2
Poreska politika	128	137	+9
Trgovina sa inostranstvom	103	101	-2
Provođenje ugovora	120	117	-3
Rešavanje nesolventnosti	83	84	+1

Izvor: prema izveštaju Federalnog zavoda za programiranje razvoja

Privreda Bosne i Hercegovine je napredovala za jedno mesto u odnosu na prethodnu godinu, ali i dalje ostaje najlošije plasirana u regionu. To ukazuje da su: poslovno okruženje, zakonska regulativa, administracija, finansijski sektor, poreska politika, lakoća investiranja i drugi indikatori i dalje najlošiji u regionu. Na Grafikonu 1 je prikazan rang Bosne i Hercegovine i drugih zemalja iz okruženja.

GRAFIKON 1. RANG BIH I ZEMALJA IZ OKRUŽENJA

Izvor: Izveštaj Federalnog zavoda za programiranje razvoja

Sada ćemo analizirati kako je Bosna i Hercegovina ocenjena po pojedinačnim indikatorima lakoće poslovanja.

Početak poslovanja. U interesu je svih preduzetnika da procedura oko početka poslovanja bude što kraća. U narednoj tabeli su prikazani podaci o brzini i lakoći pokretanja biznisa u BiH.

TABELA 3.: POČETAK POSLOVANJA U BIH PO GODINAMA

Indikator	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Rang	-	-	-	-	162	162
Procedure (broj)	12	12	12	12	12	11
Vreme (dani)	63	69	69	64	40	37
Trošak*	30.1	30.8	15.8	17.7	17.0	14.9
Min. Kapital*	43.0	36.3	29.8	30.5	29.4	29.1

Legenda: * % dohotka po glavi stanovnika

Izvor: prema izveštaju Federalnog zavoda za programiranje razvoja

Postojanje dugoročnih procesa otežava priliv stranih investicija, podstiče ljude na neformalnu ekonomiju i povećava korupciju. Zbog toga, cilj svih ekonomija sveta treba biti skraćenje procedura za početak poslovanja.

Ako se vratimo na primer BiH, onda su se tu dešavale neke reforme u 2012. godini. Naime, preduzetnici mogu početi sa radom, a naknadno pribaviti upotrebne dozvole, dozvole za rad i druga neophodna odobrenja za početak poslovanja. Međutim, što se tiče situacije u 2013. godini, ne beleži se nikakav napredak.

Od zemalja regiona (Hrvatska, Slovenija, Srbija, Crna Gora, Albanija, Makedonija) Bosna i Hercegovina ima najkomplikovaniju proceduru za početak poslovanja.

Dobijanje građevinskih dozvola. Ovaj indikator je vezan za neophodne dozvole izgradnje objekata potrebnih za poslovanje. U 2012. godini Bosna i Hercegovina je olakšala rad sa dozvolama sa potpunom digitalizacijom i revidirala registar zemljišno-knjižnog ureda i katastra. U 2013. godini nije zabeležen napredak po pitanju reformi. U odnosu na zemlje regiona, Srbija, Albanija i Crna Gora imaju složeniju proceduru za dobijanje građevinskih dozvola od Bosne i Hercegovine.

Prislučenje električne energije. Za preduzeća je veoma važno da imaju pouzdan pristup električnoj energiji. Ovaj indikator analizira proceduru priključka električne energije u preduzeće, trošak i potrebno vreme. Bosna i Hercegovina je zauzela 158. mesto na rang listi (154. mesto u 2012. godini). Prema ovom indikatoru, BiH je najlošije rangirana zemlja u okruženju.

Registracija imovine. Izveštaj o lakoći poslovanja (Doing Business) beleži procedure neophodne za kupovinu imovine kao i njen transfer na kupčevo ime. Po uzoru na svetske ekonomije i Bosna i Hercegovina je u 2013. godini napredovala tako što je olakšala transfer imovine između kompanija kompjuterizacijom poslovnog registra.

Mogućnost kreditiranja. Prema mogućnosti dobijanja kredita, BiH se našla na 70. mestu (prethodne godine je zauzela 67. poziciju). U poređenju sa zemljama regiona, jedino je u Sloveniji teže dobiti kreditna sredstva. U 2013. godini, BiH je čak otežala pristup kreditnim informacijama sprečavanjem privatnih biroa da sakupljaju informacije o pojedincima.

Zaštita investitora. Kada je u pitanju zaštita investitora, onda BiH zauzima 100. mesto. Indeks mere objavljivanja informacija iznosi 3 (0-10), indeks obima odgovornosti direktora je 6, indeks lakoće tužbe deoničara iznosi 6, dok indeks jačine zaštite investitora je jednako 5. Investicije imaju veliki značaj za jednu privredu, a vlasnici sredstava prate zakone i novac investiraju tamo gdje je veća sigurnost i bolja zaštita. Ako napravimo poređenje BiH sa zemljama regiona, jedino je u Hrvatskoj zaštita investitora ispod bosanskohercegovačkog nivoa.

Poreska politika. Bosna i Hercegovina je zauzela 128. poziciju i postoji poboljšanje za čak 9 pozicija u odnosu na prethodnu godinu. Neosporan je značaj poreza jer oni na neki način predstavljaju glavne „finansijere“ javne potrošnje. Ali, ipak, treba biti oprezan pri njihovom kreiranju kako ne bi došlo do pojačane poreske evazije. Takođe, bitno je da li u zemlji postoji neki poreski podsticaj i kako je definisan. U našoj privredi imamo različite poreske podsticaje, ali oni su administrativno komplikovani što predstavlja kočnicu njihovoj upotrebi i realizaciji. Prema globalnoj oceni plaćanja poreza, samo su Srbija i Albanija lošije ocenjene od BiH i ostalih zemalja regiona. Ono što je BiH promenila u ovom periodu jeste implementacija elektronskog sistema za podnošenje i plaćanje doprinosa za socijalno osiguranje, dok prethodne godine nije bilo nikakvih izmena i dopuna.

Trgovina sa inostranstvom. Kada je u pitanju trgovina sa inostranstvom, situacija u BiH se pogoršala. Prema rangu Svetske banke, naša privreda je zauzela 103. mesto za razliku od 101. mesta prethodne godine. U godinama iza nas nisu sprovedene nikakve reforme u ovoj oblasti. Hrvatska i Kosovo su zemlje koje su jedino lošije rangirane od nas kada je u pitanju međunarodna trgovina.

Sprovođenje ugovora. Da bi se obezbedilo efikasno poslovanje i sprovođenje ugovora neophodno je dobro funkcionisanje pravosudnog sistema. Bosna i Hercegovina je prema ovom kriterijumu zauzela 120. poziciju (dok se 2012. godine nalazila na 117. mestu). Ponovo se našla negde pri dnu lestvice u odnosu na zemlje regiona.

Rešavanje nesolventnosti (prestanak poslovanja). Prema proceduri prestanka poslovanja, BiH je zauzela 83. mesto i popravila se za jednu poziciju u odnosu na prethodnu godinu.

Zapošljavanje radnika. Ovo je indikator koji će se analizirati tek u narednim izveštajima Doing Business-a.

Zaključak

Nivo ekonomske razvijenosti određuje mogućnost za rast konkurentnosti. Majkl Porter, prema nivou ekonomske razvijenosti, grupiše zemlje u tri grupe: zemlje niskog nivoa dohotka, zemlje srednjeg nivoa dohotka i zemlje visokog nivoa dohotka. Zemlje niskog nivoa dohotka (u koje bi se uvrstila i privreda Bosne i Hercegovine) svoju konkurentsku poziciju baziraju na obilju prirodnih resursa i jeftinoj radnoj snazi. Bosna i Hercegovina jeste bogata prirodnim potencijalima, ali koji su nedovoljno iskorišćeni, poseduje jeftinu radnu snagu, ali koja nema gde da se angažuje. Ne postoji dovoljno radnih mesta.

Zbog svega prethodno rečenog, možemo da zaključimo da je bosanskohercegovačka privreda nekonkurentna, ali da postoji prostor za njeno poboljšanje. Bosna i Hercegovina je loše pozicionirana kada je u pitanju Izveštaj Svetske banke ali u odnosu na prethodnu godinu ostvarila je poboljšanje, te se nadamo da će se taj trend nastaviti i u budućnosti.

Poboljšanje konkurentske pozicije je krucijalno za privlačenje stranih direktnih investicija. Domaće investicije u Bosni i Hercegovini su nedovoljne, a da bi strani investitori svoja sredstva uložili u našu privredu, neophodno je pojednostavljenje procedura za otpočinjanje preduzetničke aktivnosti. Složeni proceduralni aspekti predstavljaju barijeru privrednom razvoju.

Moramo nastojati da minimiziramo negativne strane, a maksimalno iskoristimo prednosti, kao što je: prisustvo prirodnih resursa, jeftina radna snaga, postojanje velikog broja visoko-školskih ustanova koje pripremaju nove kadrove, dobar geostrateški položaj, povoljni klimatski uslovi, turistički potencijal, stabilna moneta...

Sve u svemu, trebamo se bazirati na promenu lošeg imidža koji bosanskohercegovačka privreda ima u inostranstvu, zbog čega je drugi doživljavaju veoma rizičnom privredom. Neophodno je pospešiti kvalitet poslovnog okruženja kako bismo poboljšali međunarodnu konkurentnost nacionalne ekonomije.

Trenutno niska produktivnost, negativan ekonomski rast, velika nezaposlenost i nizak životni standard neće dovesti do poboljšanja konkurentske pozicije na međunarodnoj sceni. Neophodne su reforme koje će od Bosne i Hercegovine stvoriti ekonomski, politički i socijalno jaku i stabilnu zemlju.

Pregled literature

- Bijelić, P. (2011). *Međunarodna trgovina*. Beograd: Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu.
- Džombić, I. (2010). *Ekonomski odnosi BiH sa inostranstvom*. Banja Luka: Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment Banja Luka.
- Đerić, D. (2013). Izveštaji svetske banke i svetskog ekonomskog foruma o konkurentnosti kao sredstvo marketinga lokacije. *Anali poslovne ekonomije* 8, str. 45–62.

- Federalni zavod za programiranje razvoja. (2012). *Konkurentnost 2012-2013. Bosna i Hercegovina*. Sarajevo: Autor.
- Garelli, S. (2009). The Fundamentals and history of competitiveness. *IMD World Competitiveness Yearbook 2009*.
- Krugman, P. (2004). *Competitiveness: A Dangerous Obsession*, Council on Foreign Relations Inc.
- Ostojić, D. (2005). Konkurentnost države. *Miločerski ekonomski forum – Konkurentnost i evropski put*. Beograd: Savez ekonomista Srbije.
- Porter, E. M. (1985). *Competitive Advantage*. New York: Simon&Schuster.
- Porter, M. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. Boston: Harvard Business Review.
- Rosić I. i Veselinović P. (2008). *Nacionalna ekonomija*. Kragujevac: Ekonomski fakultet.
- Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća Crne Gore. (n.d). *Strategija na podsticanju konkurentnosti na mikro nivou 2011-2015*. Podgorica: Autor.
- Vujović, D. (2005). Konkurentnost države. *Miločerski ekonomski forum – Konkurentnost i evropski put*. Beograd: Savez ekonomista Srbije.
- World Bank Group. (2012). *Doing Business 2013: Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises* [World Bank Publications].